

Årlig uppföljning av det klimat- och miljöpolitiska programmet 2020

FOTON: RÄNÖ (MAGNUS WEGLER), SOLCELLER (MOSTPHOTOS), HANDEN (MOSTPHOTOS).

Innehållsförteckning

Bakgrund och läsanvisning	5
1. Fossilfria resor och transporter.....	6
1.1 Övergripande mål för fokusområdet.....	6
1.2 Etappmål för fokusområdet	8
1.2.1 År 2020 har andelen köpt fossilfritt bränsle ökat till totalt 50 procent	8
1.2.2 År 2025 har andelen resor med kollektivtrafik, cykel och gång ökat till 55 procent av färdmedelsfördelningen.....	9
1.2.3 År 2022 har antalet publika laddplatser och tankställen för förnybara drivmedel tredubblats jämfört med 2016	11
1.2.4 År 2022 har växthusgasutsläppen från transporter minskat jämfört med 2014.....	11
2. Hållbar stadsutveckling	12
2.1 Övergripande mål för fokusområdet.....	12
2.2 Etappmål för fokusområdet	13
2.2.1 År 2020 har energianvändningen i kommunala lokaler och bostäder effektiviserats med 20 procent jämfört med 2009. År 2030 har energianvändningen i kommunala lokaler och bostäder effektiviserats med 20 procent jämfört med år 2020.	13
2.2.2 År 2018 sker bebyggelseutvecklingen på ett sådant sätt att negativ påverkan på områden med betydelse för biologisk mångfald undviks	14
2.2.3 År 2020 har en grönstrukturplan, inkluderande en plan för kompensationsåtgärder vid förlust av värdefull natur, tagits fram	15
2.2.4 År 2018 har riktlinjer för hållbart byggande i Haninge tagits fram.....	15
2.2.5 År 2020 har en plan för klimatanpassning tagits fram	16
2.2.6 År 2018 har en bullerkartläggning för Haninge tagits fram	16
2.2.7 År 2020 har en plan för att hantera misstänkt förorenad kommunalägd mark tagits fram	16

2.2.8 Senast år 2027 är dag- och spillvattenhantering i Haninge sådan att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas samt att betydande skador till följd av översvämningar inte uppstår	17
3. Rent vatten och naturens mångfald	18
3.1 Övergripande mål för fokusområdet.....	18
3.2 Etappmål för fokusområdet	19
3.2.1 År 2027 har alla vattenförekomster god status. Status försämras inte för något vatten under tiden.....	19
3.2.2 År 2024 har åtgärdsplaner för Haninges vattenförekomster tagits fram.....	20
3.2.3 År 2022 har kommunen skyddat ytterligare minst 600 hektar mark med höga naturvärden exempelvis genom reservatsbildning eller biotopskyddsområde	21
3.2.4 År 2020 bedrivs naturvårdande skötsel på minst 30 hektar naturmark utanför detaljplan	22
3.2.5 År 2018 och framåt pågår bekämpning av jätteloka på alla fastigheter med känd förekomst i Haninge	23
4. Hållbar konsumtion och resurseffektiva kretslopp.....	23
4.1 Övergripande mål för fokusområdet.....	23
4.2 Etappmål för fokusområdet	25
4.2.1 År 2018 har en processtruktur för att hantera hållbarhetsfrågor vid upphandling tagits fram. Vid varje upphandling används processtrukturen för att bestämma nivån på klimat- och miljökraven så att kommunens mål nås	25
4.2.2 År 2018 begär kommunen information om innehåll av ämnen uppsatta på EUs kandidatförteckningen vid all upphandling av varor och kemiska produkter	25
4.2.3 År 2022 har kommunens förskolor tagit bort material som kan misstänkas innehålla skadliga ämnen	26
4.2.4 År 2020 ska alla kommunala verksamheter sortera ut matavfall	26
4.2.5 År 2020 har andelen hushåll som sorterar matavfall ökat till minst 70 procent	26

4.2.6 År 2022 har klimat- och miljöpåverkan från kommunens livsmedelsinköp minskat. Andelen ekologiska livsmedel har ökat till 60 procent. All ren köttråvara som köps in är från djur uppfödda i enlighet med svensk djurskyddslagstiftning. Mängden inköpt kött, relativt antalet offentliga måltider, har minskat med 25 procent jämfört med år 2017.	27
5 Kommunikation och samverkan	28
5.1 Övergripande mål.....	28
5.2 Etappmål	29
5.2.1 År 2022 har kommuninvånarnas nöjdhet med kommunens miljöarbete ökat.....	29
5.2.2 År 2020 har utsläppen av växthusgaser i Haninge minskat med 40 procent jämfört med 1990. År 2030 har utsläppen minskat med 63 procent jämfört med 1990. Senast år 2045 sker inga nettoutsläpp	29

Bakgrund och läsanvisning

Det klimat- och miljöpolitiska programmet

Kommunfullmäktige i Hanninge kommun antog hösten 2017 ett klimat- och miljöpolitiskt program (KMPP) som ger en samlad bild av kommunens klimat- och miljöambitioner. KMPP innehåller fyra fokusområden vilka är; fossilfria resor och transporter, hållbar stadsutveckling, rent vatten och naturens mångfald samt hållbar konsumtion och resurseffektiva kretslopp.

Under varje fokusområde finns ett övergripande mål samt ett antal etappmål som är steg på vägen för att nå målen. Till varje etappmål finns en eller flera indikatorer som används vid uppföljning för att avgöra om utvecklingen går åt rätt håll i förhållande till målet. Utöver de fyra fokusområdena finns ett kapitel om kommunikation och samverkan som också har ett övergripande mål, etappmål och indikatorer.

Den årliga uppföljningen

Den årliga uppföljningen består av detta Word-dokument samt en Excel-fil. Word-dokumentet innehåller en bedömning av möjligheterna att nå målen och en redovisning av genomförda åtgärder under föregående år (2019). Dokument kan med fördel användas som uppslagsbok om man är intresserad av vissa delar. Excel-filen ger en överskådlig sammanfattning av möjligheten att nå etappmålen.

Arbetet med uppföljningen har skett inom kommunens klimat- och miljögrupp. Uppföljningen utgår från redovisningen i kommunens årsredovisning under rubriken "Klimat och miljö".

1. Fossilfria resor och transporter

1.1 Övergripande mål för fokusområdet

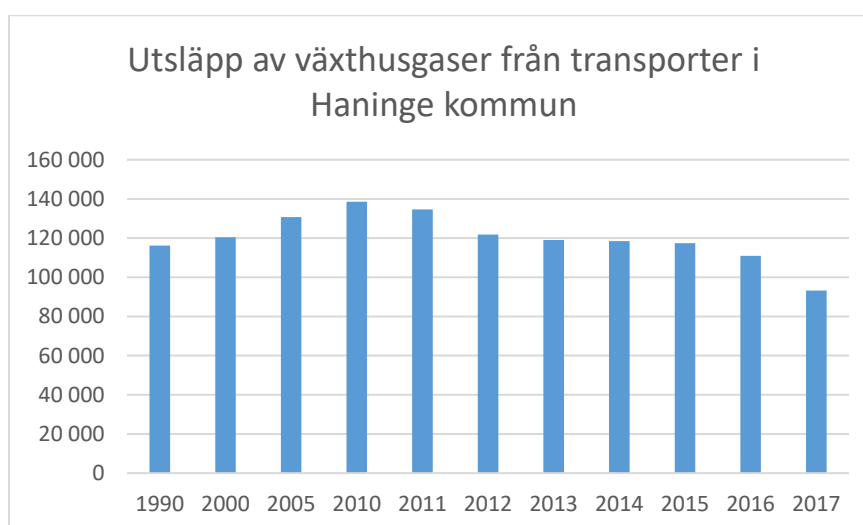
Kommunens resor och transporter är fossilfria år 2025.
I Haninge är alla resor och transporter fossilfria år 2030.

Samlad bedömning av möjligheten att nå det övergripande målet för fokusområdet

Ett aktivt arbete pågår med att nå målet om att kommunens resor och transporter ska vara fossilfria år 2025. Åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig omfattning för att målet ska kunna nås. Inom flera verksamheter pågår ett arbete med att utreda och testa möjligheterna att använda fossilfria drivmedel, alternativa fordon och mer klimatsmarta färdsätt. En ny indikator beslutades i reviderad Mål och budget för 2020-2021 som syftar till att följa utvecklingen mot målet. Indikatorn är utsläpp av växthusgaser från kommunens resor och transporter. År 2019 var utsläppen totalt ca 936 ton koldioxidekvivalenter, varav 777 ton från kommunens tjänstebilar, 43 ton från användning av privat bil i tjänst och 116 ton från tjänsteresor. Utsläpp från upphandlade transporter är ännu inte sammanställda.

Det är en stor utmaning att nå målet om att alla resor och transporter inom det geografiska området Haninge kommun är fossilfria 2030 och måluppfyllelse går inte att bedöma i nuläget. Samhällsplaneringen har en stor betydelse för möjligheten att nå målet och kommunens översiktsplan 2030 och stadsutvecklingsplanen för Haninge stad ger en tydlig vägledning bland annat genom prioriteringarna att bygga nära pendeltåg och huvudgator och att förbättra förutsättningarna för gång- cykel och kollektivtrafik. De nationella och regionala scenarierna för att nå fossilfrihet bygger på en kraftig ökning av antalet elbilar det närmaste decenniet och en kraftigt ökad laddinfrastruktur och tillräcklig kapacitet i elnätet är därför viktiga frågor. Även åtgärder för att uppmuntra hållbara resvanor och minska behovet av transporter och resor är viktiga åtgärder för att målet ska kunna nås. Målet omfattar alla resor inom kommunens gränser och kommunen har inte full rådighet över utveckling. För att målet ska kunna nås krävs troligen starkare styrmedel på regional och nationell nivå. Ett fortsatt nära samarbete med bland andra Trafikverket och

region Stockholm är en förutsättning för ett effektivt åtgärdsarbete. Utsläppen från transporter var år 2017 drygt 93 000¹ ton koldioxidekvivalenter vilket är 33 procent lägre än utsläppen år 2010². Utsläppen har minskat kontinuerligt sedan 2010, förutom mellan åren 2012-2015 då utsläppen i princip låg stilla.

Övergripande åtgärder 2019 som bidrar till målet för fokusområdet

- Projektet ”P-tal noll” påbörjades under 2018 med stöd från Energimyndigheten och innebär ett test av ett bilfritt bostadskvarter. Syftet är att genom samhällsplanering och ändrade resvanemönster minska transportsektorns utsläpp. Under 2019 har arbetet med att ta fram planeringsunderlag för detaljplaneprojekt pågått. Underlaget kommer innehålla verktyg och åtgärder som främjar resor med gång- cykel- och kollektivtrafik samt mobilitetstjänster som kan ersätta behovet av egen bil. Vidare syftar projektet till att i en fas två använda verktygen i ett projekt.

¹ Nationella emissionsdatabasen (<http://extra.lansstyrelsen.se/rus/Sv/statistik-och-data/nationell-emissionsdatabas/Pages/default.aspx>)

² Basår för det nationella etappmålet för transportsektorn.

- Kommunen är medsökande i projektet Fossilfritt 2030 tillsammans med totalt 12 kommuner i Stockholms län, BioDriv Öst, Storsthlm, Region Stockholm och Länsstyrelsen i Stockholm där man sökt medel från EU:s regionala utvecklingsfond. Projektet syftar till att på bred front växla upp pågående arbete och initiera nya åtgärder som leder till en snabbare omställning till fossilfria transporter. Svar om projektet beviljas medel ges i mars 2020.

1.2 Etappmål för fokusområdet

1.2.1 År 2020 har andelen köpt fossilfritt bränsle ökat till totalt 50 procent

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Etappmålet bedöms nås om nuvarande utveckling fortsätter. Inom flera verksamheter pågår ett arbete med att utreda och testa möjligheterna att använda fossilfria drivmedel, alternativa fordon och mer klimatsmarta färd sätt.

Indikator för etappmålet är andelen inköpt fossilfritt bränsle (%). Indikatorn är beslutad som en resultatindikator i Mål och budget för 2019-2020, men ersätts från 2020 av indikatorn utsläpp av växthusgaser från kommunens resor och transporter pga av oklarheter i hur ”andel inköpt bränsle” ska beräknas. Oklarheterna kommer bland annat av hur elbilar ska räknas in i definitionen samt det nya EU-direktivet som innebär att drivmedelsbolagen inte redovisar andelar utan reduktion av växthusgasutsläpp genom inblandning av biodrivmedel i bensin och dieselbränslen.

Åtgärder 2019

- Ett pilottest med att använda HVO 100 (miljödiesel) i tunga fordon har genomförts med positivt resultat. Detta har resulterat i att krav kommer att ställas på HVO 100 i alla kommande upphandlingar av tunga fordon och arbetsmaskiner. Vid utgången av 2019 körde ungefär 50 procent av de tunga fordonen och arbetsmaskinerna på HVO 100.
- Kommunens fastighetsförvaltningsbolag, Tornberget, har under året bytt till diesel med lägre fossilt innehåll, med en så

kallad koldioxidreducering med 85 procent. Tornberget har även påbörjat ett arbete med att på sikt byta ut fordonsparken mot eldrivna fordon.

- Av de tjänstefordon (verksamhetsbilar samt bilpooler) som införskaffades 2019 av kommunstyrelseförvaltningen drivs 75 procent av förnybart bränsle, varav fyra av el, sju av HVO 100 samt en av gas. Vid årsskiftet var det 35 procent av kommunstyrelseförvaltningens tjänstefordon (personbilar och lätta lastbilar) som drevs av fossilfritt bränsle. Resterande fordon är bensinhybrider som drivs på el och bensin.
- En utredning har påbörjats av möjligheten att styra om delar av skolskjutstransporterna från taxi till skolbuss med syfte att minska användningen av fossila bränslen för transporter som upphandlas.
- En mindre eldriven lastbil samt två eldrivna lådcyklar har införskaffats inom parkverksamheten och en långsamtgående elbil har införskaffats inom äldreomsorgen med syfte att ersätta ordinarie bilar vid kortare resor.
- Ytterligare flödesförbättringar har genomförts för den samordnade varudistribution för verksamheternas varuförsörjning vilket minskat utsläppen ytterligare. Andelen förnybara bränslen (HVO och biogas) fortsätter att öka och översteg 99 procent 2019. Ett nytt transportavtal upphandlades under 2019 och kommer träda ikraft under 2020. Det nya avtalet innehåller bl.a. incitamentsmodell för fortsatt minskning av koldioxid.

1.2.2 År 2025 har andelen resor med kollektivtrafik, cykel och gång ökat till 55 procent av färdmedelsfördelningen

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig omfattning för att etappmålet ska kunna nås.

Indikator för etappmålet är färdmedelsfördelningen i Haninge enligt resvaneundersökningen (RVU) Stockholm. Färdmedelsfördelningen i Haninge mäts genom den resvaneundersökning som Region Stockholm (tidigare Landstinget) genomför vart 4e år i Stockholms län. Senaste mätningen från år 2015 visar att färdmedelsfördelningen för resor en vardag med mål i länet var totalt 41% för färdmedlen

kollektivtrafik (29%), cykel (3%) och gång (9%). Haninge kommun genomför inte denna typ av mätningar själva. Resultat från nästa RVU i länet förväntas vara klar år 2020.

Åtgärder 2019

Flera åtgärder har genomförts för att förbättra förutsättningarna för gång-, cykel- och kollektivtrafik.

- Åtgärder har genomförts enligt kommunens cykelplan för ökad framkomlighet och trafiksäkerhet på det regionala cykelstråket längs med Nynäsvägen på sträckan mellan Söderhagsvägen och Torfastleden. En ny friliggande cykelväg har även byggts mellan Nynäsvägen och Huggarvägen i Västerhaninge. Åtgärder har även genomförts för ökad tillgänglighet och trafiksäkerhet vid kollektivtrafik, bland annat vid busshållplatsen Nedergården i Jordbro.
- En plan för säkra skolvägar med handlingsplan för beteendepåverkande åtgärder har tagits fram och kommer genomföras under 2020.
- Kommunen har genomfört ett projekt för att få fler unga och vuxna att lära sig cykla i Haninge för att främja en ökad andel resor med cykel. Projektet har genomförts genom två nybörjarkurser i cykling i samarbete med Cykelfrämjandet, samt inköp av 15 cyklar. Cyklarna finns på plats vid Torvalla och kommer tillgängliggöras även för andra grupper, som skolklasser, fritidsgårdar och övriga föreningar.
- Energi- och klimatrådgivningen har genomfört projektet Testcyklist 2019 som ett samarbete mellan kommunerna Huddinge, Haninge, Tyresö och Nynäshamn med syftet att kommuninvånarna skulle bli inspirerade till att cykla i större utsträckning. De utvalda testcyklisterna har levt upp till sina åtaganden och påvisar i utvärderingsenkäten att de överlag är väldigt nöjda och har en positiv inställning till cykling och bedömer att de framöver kommer cykla mer än de gjort innan projektet. Testcyklisterna bytte under testperioden ut 625 bilresor mot elcykel, vilket motsvarar 79 % av resorna.
- Flera aktiviteter genomfördes med syfte att främja ett hållbart resande bland kommunens medarbetare. Inom ett projekt kallat *Smarta resval* genomfördes bland annat två testresenärsprojekt i samarbete med Nobina med syfte att få vanebilister att testa kollektivtrafiken samt åtgärder för att öka

andelen som går och cyklar till arbetsplatsen. Kommunen har även erbjudit medarbetare möjlighet att köpa förmånscyklar via löneavdrag med syfte att inspirera flera till att cykla mera. Under 2019 har Tornberget införskaffat ett antal SL-kort för att underlätta och främja nyttjandet av kollektiva transportmedel i tjänsten. Jämfört med föregående år har nyttjandet av kollektiva transportmedel för tjänsteresor ökat med över 240 %.

1.2.3 År 2022 har antalet publika laddplatser och tankställen för förnybara drivmedel tredubblats jämfört med 2016

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig omfattning för att etappmålet ska kunna nås. Kommunen har inte full rådighet över utvecklingen då etablering av både publika laddplatser och tankställen för förnybara drivmedel främst drivs av kommersiella aktörer. Vissa förvaltningar har installerat laddare för sin egen verksamhet men inget samlat arbete sker för att öka antalet publika laddplatser.

Indikator för etappmålet är antal publika laddstolpar för elbilar och biogastankställen. 2019 fanns 16 laddstolpar och 2 tankställen för förnybara drivmedel i kommunen. År 2016 fanns 10 laddstolpar för elbilar.

Åtgärder 2019

- Kommunen installerade åtta laddplatser för elbilar 2018 som togs i drift 2019. Laddstolparna är så kallade semisnabba laddare och har installerats i parkeringsgaraget på Rudsjöterrassen och på Torvalla IPs parkeringsplats.

1.2.4 År 2022 har växthusgasutsläppen från transporter minskat jämfört med 2014

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Etappmålet bedöms nås om nuvarande utveckling fortsätter. Indikator för etappmålet är växthusgasutsläpp från transporter jämfört med 2014 (förändring i procent). Utsläppen 2017 hade minskat med 21 procent jämfört med 2014. Utsläppen har minskat varje år sedan 2014 och den största årliga minskningen skedde mellan

2016 till 2017. Med den planerade ökningen av bostäder i kommunen är det däremot viktigt att fortsätta arbetet mot etappmålet för att motverka ökande utsläpp på sikt.

Åtgärder 2019

Se den samlade redovisningen ovan av åtgärder inom fokusområdet.

2. Hållbar stadsutveckling

2.1 Övergripande mål för fokusområdet

Planering och byggande sker resurseffektivt och klimatanpassat samt bidrar till en god och hälsosam livsmiljö. Ekosystemtjänster i den byggda miljön värnas och utvecklas.

Samlad bedömning av möjligheten att nå det övergripande målet för fokusområdet

Målet beskriver ett önskat tillstånd som är kvalitativt beskrivet. Bedömningen är att åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig omfattning för att målet ska anses uppnått. Kommunens översiktsplan 2030 och stadsutvecklingsplanen för Haninge stad ger vägledning för arbetet med en hållbar stadsutveckling bland annat genom de tre bärande idéerna att Haninge stad ska vara tät och blandad, sammankopplad och nära samt grön och livfull. Arbetet med att ta fram andra planerade styrdokument pågår men är i några fall försenade.

Övergripande åtgärder 2019 som bidrar till målet för fokusområdet

- Kultur- och fritidsförvaltningen uppmärksammar pollinatörer genom sitt utbildningsprogram i Miljöverkstan för mellanstadieelever och vid publika aktiviteter. Miljöverkstan har anlagt en blomsterrik odlingsyta för pollinerande insekter vid Rudans gård som pedagogiskt verktyg och även tillsammans med skolelever hjälpt till att påbörja restaurering av en naturlig ängsmark nära Skutans gård.
- Ett arbete med grönytefaktor (GYF) startats upp i två detaljplaneprojekt inom stadsutvecklingsplanens område i Handen. GYF är ett planeringsverktyg som används för att

skapa möjligheter för rekreation i gröna miljöer för dem som bor i kvarteret.

2.2 Etappmål för fokusområdet

2.2.1 År 2020 har energianvändningen i kommunala lokaler och bostäder effektiviserats med 20 procent jämfört med 2009. År 2030 har energianvändningen i kommunala lokaler och bostäder effektiviserats med 20 procent jämfört med år 2020.

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Etappmålet för 2020 är redan uppnått. För kommunens lokaler har energiförbrukningen år 2019 minskat med drygt 22 procent jämfört med 2009. För kommunens bostäder finns det inte några säkerhetsställda förbrukningsvärden från 2009. Tidigare redovisade förbrukningsvärden fram till 2015 har visat sig vara bristfälliga, därför har nya målvärden beslutats i kommunens Mål och budget utifrån 2015 års förbrukning och målvärdet för 2020 är satt till 117 kWh/m². Målvärdet har nåtts då energiförbrukningen var 114 kWh/m² 2019.

Indikator för etappmålet är energianvändningen i kommunala bostäder och lokaler. Indikatorn är även beslutad som en resultatindikator i Mål och budget. Indikatorn visar på en fortsatt energieffektivisering och var 2019 165 kWh/m² för lokaler och 114 kWh/m² för bostäder.

Åtgärder 2019

- De kommunala bolagen Haninge Bostäder och Tornberget arbetar kontinuerligt med att minska energiförbrukningen i kommunens fastighetsbestånd genom bland annat ett löpande arbete med driftoptimeringar och underhåll med fokus på energieffektivisering. Energianvändningen i både kommunens bostäder och lokaler minskade med 2 procent jämfört med föregående år. Flera projekt har pågått under 2019 som rör miljövänlig teknik i byggnader, alternativa energikällor och effektiv energianvändning.
- Haninge bostäder har bland annat bytt ut gamla pumpar till värmesystem i husen till nya energisnålare pumpar, arbetat med att byta ut belysning i allmänna utrymmen till nya energisnålare med LED-teknik och fortsatt arbetet att

installera inomhusgivare i alla fastigheter. Bolaget har även färdigställt en upphandling för att byta ut äldre energikrävande fläktar till nya mer energisnåla under 2020.

- Tornberget arbetar med att utveckla lokalbeståndet till att bli mer energieffektivt och långsiktigt klimatsmart. All el som bolaget förbrukar är från förnybara energikällor. All nyproduktion projekteras för att nå en mycket hög energiprestanda, där inriktningen är att energianvändningen ska vara minst 40 % lägre än vad BBR kräver. All nyproduktion ansluts även där så är möjligt till fjärrvärme, som i Haninge är helt fossilfri, och förbereds för framtida solcellsanläggningar.
- För att minska energianvändningen och bidra till en effektiv resursanvändning har en större anläggning för energilagring färdigställts på Torvalla IP som är Haninge kommuns största idrottsområde. Energianläggningen används för uppvärmning av sim- och sporthall, träningshall, garage, tennishall, omklädningsrum samt två ishallarna på idrottsplatsen. Energilagret är ett geolager med 91 borrhål som laddas med energi från en konstgräsplan som fungerar som solfångare. Överskottsvärme från ishallarna förs också ned i geolagret. Värmepumpar hämtar sedan värme från borrhålen och distribuerar den till respektive byggnad.
- Som ett led i arbetet för en hållbar stadsbyggnad och en hållbar konsumtion arbetar Tornberget utifrån ett särskilt koncept vid nyproduktion av förskolor. En del i konceptet är att de färdiga förskolorna ligger i framkanten vad gäller både klimat och miljöprestanda. Under 2019 påbörjades produktionen av den tredje konceptförskolan.

2.2.2 År 2018 sker bebyggelseutvecklingen på ett sådant sätt att negativ påverkan på områden med betydelse för biologisk mångfald undviks

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Etappmålet har målår 2018 men behöver beaktas och uppfyllas årligen. Etappmålet har uppnåtts varje år sedan 2017.

Det finns två indikatorer för etappmålet. Den första indikatorn är antal antagna detaljplaner som medför negativ påverkan på områden

som finns upptagna i Naturkatalogen klass 1-3 eller motsvarande, utan att relevanta kompensationsåtgärder beslutats. Indikatorn uppnådde målvärdet noll 2019. Denna indikator är även beslutad som en resultatindikator i Mål och budget för 2019-2020.

Den andra indikatorn är antal beviljade bygglov utanför detaljplanerat område som medför negativ påverkan på områden som finns upptagna i Naturkatalogen klass 1-4 eller motsvarande, utan att relevanta kompensationsåtgärder beslutats. Indikatorn uppnådde målvärdet noll 2019.

Åtgärder 2019

- En detaljplan har vunnit laga kraft under år 2019 (D271 Ribbyskolan). Den har inte planlagts på områden som finns upptagna i naturkatalogen/ekodatabasen och har därmed inte haft någon negativ påverkan på områden som finns upptagna i Naturkatalogen.

2.2.3 År 2020 har en grönstrukturplan, inkluderande en plan för kompensationsåtgärder vid förlust av värdefull natur, tagits fram

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Etappmålet är nära att nås eller bedöms nås med något försenad tidplan. Indikator för etappmålet är om etappmålet är nått år 2020.

Åtgärder 2019

- En omvärldsanalys har påbörjats inför arbetet med att ta fram en grönstrukturplan.

2.2.4 År 2018 har riktlinjer för hållbart byggande i Haninge tagits fram

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Målar för etappmålet har passerat. Åtgärder är påbörjade men arbetet är försenat och inriktningen har delvis skiftat fokus. Indikator för etappmålet är om etappmålet är nått år 2018.

Åtgärder 2019

- Arbetet med att ta fram riktlinjer för Haninge för hållbart byggande har avvaktat det regionala projekt som initierats av

länsstyrelsen i Stockholms län om att skapa användbara kriterier för hållbart byggande och boende i Stockholms län. Haninge har deltagit i en referensgrupp till projektet. Projektet kom inte till någon slutredovisning med ett färdigt förslag till kriterier som kommunerna kan börja använda. Mot bakgrund av detta planeras ett omtag av frågan.

2.2.5 År 2020 har en plan för klimatanpassning tagits fram

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Etappmålet är nära att nås eller bedöms nås med något försenad tidplan. Indikator för etappmålet är om etappmålet är nått år 2020.

Åtgärder 2019

- En omvärldsanalys har påbörjats inför arbetet med att ta fram en strategi för klimatanpassning och projektdirektiv har utformats.

2.2.6 År 2018 har en bullerkartläggning för Haninge tagits fram

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Målar för etappmålet har passerat. Åtgärder är påbörjade men projektet är försenat. Indikator för etappmålet är om etappmålet är nått år 2018.

Åtgärder 2019

Arbete med kartläggning och granskning har pågått under året.

2.2.7 År 2020 har en plan för att hantera misstänkt förorenad kommunalägd mark tagits fram

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Åtgärder är inte påbörjade och etappmålet bedöms inte nås till målåret 2020. Indikator för etappmålet är om etappmålet är nått år 2020.

2.2.8 Senast år 2027 är dag- och spillvattenhantering i Haninge sådan att miljö kvalitetsnormerna för vatten kan följas samt att betydande skador till följd av översvämningar inte uppstår

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Måluppfyllelse för etappmålet går inte att bedöma i nuläget. Etappmålet ligger långt fram i tiden och det saknas delvis kunskap om miljö tillståndet vilket försvårar bedömningar av påverkan och förbättringsbehov.

Indikator för etappmålet är fördröjd regnvolym från hårdgjorda ytor på mark som detaljplanelagts tidigast år 2017. Indikatorn är även beslutad som en resultatindikator i Mål och budget 2019-2020. Den riktlinje för hållbar dagvattenhantering som antogs 2019 är ett viktigt steg i arbetet med att nå målet och ger ett riktvärde för indikatorn. Riktlinjen har redan gett effekt och inneburit en tydlig ökning av fördröjningen av dagvatten jämfört med tidigare år och därmed bidragit till att mängden dagvatten och utsläpp av föroreningar minskat. Riktlinjerna är ett första steg men omfattande investeringar för reningsåtgärder krävs för att kunna uppnå målet. Föroreningar från dag- och spillvatten är i många avrinningsområden en av de främsta orsakerna till att vattenförekomsterna inte når god vattenstatus. Reningsåtgärder är därför en viktig del av arbetet med att kunna uppnå god status i kommunens vattenförekomster (etappmålet 3.3.1).

Åtgärder 2019

- Riktlinjer för hållbar dagvattenhantering har antagits där det bland annat framgår att vid ny- och ombyggnation ska krav ställas i nya detaljplaner på att åtgärder genomförs för att fördröja en regnvolym om minst 20 mm. Detaljplaneläggning av ett område innebär ofta en ökning av hårdgjorda ytor och därmed en ökning av dagvatten från området. Detta leder till ökad risk för översvämningar och utsläpp av föroreningar till sjöar och vattendrag med risk för att miljö kvalitetsnormerna inte kan följas. Syfte med fördröjningen är att rena och infiltrera vattnet och därmed minska mängden dagvatten och utsläpp av föroreningar.

3. Rent vatten och naturens mångfald

3.1 Övergripande mål för fokusområdet

Naturvärden, biologisk mångfald och ekologiska spridningssamband skyddas och utvecklas. Samtliga vatten uppnår god status

Samlad bedömning av möjligheten att nå det övergripande målet för fokusområdet

Målet är kvalitativt beskrivet och en bedömning av målet blir en bedömning av om arbetet når upp till en tillräcklig kvalitet för att på sikt säkerställa rent vatten och biologisk mångfald. Bedömningen är att åtgärder är påbörjade men att fortsatt arbete krävs för att närma sig målet.

Arbetet med vattenfrågor och att främja biologisk mångfald och ekosystemtjänster innebär ett långsiktigt arbete där kunskapsinhämtning ofta är en viktig del. Flera utredningar har påbörjats och levererats som kommer utgöra viktiga underlag inför kommande åtgärdsarbete.

Övergripande åtgärder 2019 som bidrar till målet för fokusområdet

- Den övergripande kunskapen om fladdermöss på Södertörn har ökat i och med ett kommungemensamt inventeringsprojekt som slutrapporterades 2019. . Inom Haninge kommun inventerades Stora Vädersjön, Norrbyskogen, Dyviken på Ornö, Ludvigsberg och Arbottna på Muskö. På en plats per kommun har fördjupade inventeringar genomförts med automatiskt registrerande utrustning under två sommarmånader. I Haninge var det Arbottna på Muskö som undersöktes på detta sätt. Där registrerades 11 arter fladdermöss, vilket också är det totala antal som hittades på Södertörn i detta projekt. I Sverige finns 19 fladdermusarter. Alla arter av fladdermöss är fridlysta och det är viktigt att värna de livsmiljöer och gröna stråk som de är beroende av.
- Kommunen har inom detaljplanelagt område fortsatt att sköta de ängar och blomsterplanteringar som har anlagts på ett flertal platser för att tillföra upplevelsevärden, öka den biologiska mångfalden och minska driftsfrekvensen på ytor

som tidigare varit gräsmatta. Detta är ett sätt att bidra till att gynna pollinerande insekter och utveckla ekologiska spridnings samband genom tätorterna.

- Som ett sätt att inspirera allmänheten att besöka Haninges naturområden och öka kunskapen och intresset för naturen och dess värden har kommunen arrangerat naturguidningar för allmänheten där drygt 200 personer har deltagit i år. De nationella och internationella evenemangen Fågelskådningens dag, Biologiska mångfaldens dag och De vilda blommornas dag har uppmärksammats särskilt även i Haninge kommun. Kommunen har även satt upp flera skyltar med naturinformation i Rudans och Gälö naturreservat. Den digitala webbplatsen och mobila applikationen (appen) Naturkartan.se har uppdaterats ytterligare för att besökare lättare ska kunna hitta ut till vår natur. Skriften ”Vägvisare till naturen i Haninge” har översatts till finska. Vägvisaren tipsar om 25 olika utflyktsmål i kommunen. Områdena är valda med tanke på att ge en så allsidig bild av Haninges natur som möjligt.
- Stiftelsen Tyrestaskogen (där Haninge kommun ingår) erbjuder också programverksamhet för skolor och allmänhet i Tyresta nationalpark och naturreservat. Programmet hade under året särskild fokus på att berätta om brandfältet då det hade gått 20 år sedan den stora branden 1999.

3.2 Etappmål för fokusområdet

3.2.1 År 2027 har alla vattenförekomster god status. Status försämras inte för något vatten under tiden.

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Målet att samtliga vatten i kommunen ska uppnå god status innebär ett långsiktigt arbete och måluppfyllelse för etappmålet går inte att bedöma i nuläget. Etappmålet ligger långt fram i tiden och det saknas delvis kunskap om miljötillståndet vilket försvårar bedömningar av påverkan och förbättringsbehov. Utifrån nuvarande kunskap är bedömningen att åtgärdsbehovet är som störst för Drevviken, Vitsån, Husbyån och kustvattnet. Ingen av dessa vatten uppnår i nuläget god vattenstatus. Ett mycket omfattande åtgärdsarbete krävs både i form

av att ta reda på åtgärdsbehovet för varje avrinningsområde samt påbörja åtgärdsarbetet.

Indikator för etappmålet är andel vattenförekomster som uppnår god status. 19 procent av ytvattenförekomsterna når god ekologisk status. Ingen ytvattenförekomst uppnår god kemisk status. 88 procent av grundvattenförekomsterna når god kemisk status och 100 procent når god kvantitativ status. Samtliga förändringen jämfört med föregående år beror på att vattenmyndigheten har ändrat bedömningsgrunderna. Att ingen vattenförekomst uppnår god kemisk status beror på att gränsvärden för kvicksilver och polybromerade difenyletrar (PBDE) överskrids i samtliga vatten i Sverige på grund av långväga atmosfäriskt nedfall. För tidigare år har Sverige haft ett undantag för dessa ämnen.

Åtgärder 2019

- Arbetet med att ta fram åtgärdsplaner för Haninges vattenförekomster, som redovisas i avsnitt 3.3.2 är ett första steg för att kunna sätta in rätt åtgärder så att alla vattenförekomster uppnår god status.

3.2.2 År 2024 har åtgärdsplaner för Haninges vattenförekomster tagits fram

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig omfattning för att etappmålet ska kunna nås. Det saknas delvis kunskap om miljötillståndet. I kommunen finns 15 större delavrinningsområden som inkluderar de flesta av kommunens ca 40 vattenförekomster i form av sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten. Åtgärdsplaner för samtliga avrinningsområden bedöms behövas för att kunna uppnå och bibehålla god status för kommunens vattenförekomster.

Indikator för etappmålet är om etappmålet är uppnått år 2024.

Åtgärder 2019

- Haninge kommun har medverkat i att ta fram ett lokalt åtgärdsprogram för Drevviken i samverkan med Stockholm, Tyresö och Huddinge. Där finns ett flertal platsspecifika åtgärder som ska bidra till bättre vattenkvalitet i sjön. Det

slutliga åtgärdsprogrammet för Drevviken inväntas från Stockholm stad för att kunna tas för beslut i kommunen.

- Ytterligare ett underlag till åtgärdsplanen för Vitsån har tagits fram. Underlaget är en vattendragsmodell som beskriver flödena i vattendraget som kommer kunna användas för att simulera effekter av olika åtgärder och höga regnmängder. Tillsammans med underlagen som togs fram förra året är det nu möjligt att påbörja arbete med att ta fram åtgärdsplanen.

3.2.3 År 2022 har kommunen skyddat ytterligare minst 600 hektar mark med höga naturvärden exempelvis genom reservatsbildning eller biotopskyddsområde

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Målet bedöms nås med något försenad tidplan. Kommunen har 2018 beviljats statliga bidrag (LONA) till och med år 2022 för att utreda förutsättningarna för bildande av ett naturreservat i Högstaskogen (Skutan). Utredningsområdet är cirka 640 hektar och omfattar även delar av rikkärret Forsla kärr. Projektet beräknas starta under år 2020 och processen kring markägoförhållanden kan komma att dra ut på tiden.

Indikator för etappmålet är areal skyddad natur (hektar). Med indikatorn avses den areal som har skyddats genom kommunala beslut. Ingen ytterligare areal har hittills skyddats utöver de 623 hektar som kommunen hade skyddat innan 2017 (Rudans respektive Tornbergets naturreservat).

Åtgärder 2019

- Inventering och kartläggning av Norrbyskogen (ca 60 hektar) pågår som grund för avvägningar mellan attraktivt boende, tillgänglighet och bevarande av värdefulla naturområden och sammanhang.
- En äldre naturskogsartad skog på fastigheten Häringe 5:2 har skyddats som biotopskyddsområde av Skogsstyrelsen i samverkan med berörd markägare. Området ligger väster om Västnora och omfattar knappt två hektar.

3.2.4 År 2020 bedrivs naturvårdande skötsel på minst 30 hektar naturmark utanför detaljplan

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig omfattning för att etappmålet ska kunna nås.

Indikator för etappmålet är areal med pågående naturvårdande skötsel (hektar): Med etappmålet avses skötsel på kommunägd mark utanför detaljplan. Under 2019 bedrevs naturvårdande skötsel på 20 hektar, vilket är en ökning jämfört med föregående år.

Åtgärder 2019

- Den årliga våtmarksslåttern i rikkärret Forsla kärr, söder om Brandbergen, och vid Skutans våtmark har genomförts som planerat. Slåtterytorerna har i år utökats på båda platserna och då har buskar och småträd röjts bort.
- Vid Stora Vädersjön, väster om Tungelsta, har de fleråriga åtgärderna med att lyfta fram eklandskapet fortsatt. Det handlar om att avverka granar och andra träd för att få fram ekar och släppa ned solljus till marken. Vissa delar stängslas in för naturbete. Syftet är att utveckla de naturvärden som är kopplade till växter och djur i värdefulla ekmiljöer, däribland pollinerande insekter. Under året har en nyligen restaurerad beteshage kompletterats med ytterligare fårstängsel. Åtgärder har skett på åkerholmarna längs vägen till Stora Vädersjö gård.
- På Smådalarö sköter golfklubben det eklandskap som omger golfbanan så att det hålls öppet.
- På Jordbro gravfält har de restaureringsinsatser som pågått i flera år med slyröjning och avverkningar i omgångar fortsatt. Dessa åtgärder gynnar även naturvärdena. Den sandiga marken blir mer solbelyst, vilket gynnar både blommande växter, pollinerare och andra insekter. De utgrävningar som nyligen har gjorts lämnar sandblottor efter sig, vilket uppskattas av sandlevande arter.
- Rocklösaåns delsträcka genom Tungelsta trädgårdspark har fått partier med naturgrus för att utveckla vattendragets miljöer för lekande havsöring.
- Elfiske har genomförts vid Vitsåns mynning som en uppföljning av den biotopvårdande åtgärd som genomfördes

2018. Elfisket visade på en lokal ökning av havsöring, vilket indikerar att åtgärden har haft effekt.

- Tre ansökningar om statliga bidrag avseende Lokala Naturvårdsåtgärder (LONA) för skötselåtgärder har beviljats av Länsstyrelsen i slutet av 2019. Det gäller nya restaureringsåtgärder i Forsla kärr, Nedersta (naturmark inom detaljplan) och Skutan. Åtgärderna är fleråriga.

3.2.5 År 2018 och framåt pågår bekämpning av jätteloka på alla fastigheter med känd förekomst i Hanninge

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Målar för etappmålet var 2018 men målet behöver beaktas och uppnås årligen. Målnivån för etappmålet var nära att nås 2019.

Indikator för etappmålet är andel fastigheter med känd förekomst av jätteloka där bekämpning pågår. 2019 var andelen 92 procent vilket är 3 procent lägre än föregående år men det bedöms inte vara någon betydande förändring

Åtgärder 2019

- Bekämpning av jätteloka har utförts enligt plan och en ny kemikaliefri metod med hetvatten har använts med gott resultat. Fler markägare har påbörjat bekämpning i sina berörda områden.

4. Hållbar konsumtion och resurseffektiva kretslopp

4.1 Övergripande mål för fokusområdet

Kommunens konsumtion bidrar till en hållbar utveckling, en minskad resursanvändning och en cirkulär ekonomi. År 2030 är kommunen klimatneutral.

Samlad bedömning av möjligheten att nå det övergripande målet för fokusområdet

Målet är kvalitativt beskrivet och en bedömning av målet blir en bedömning av om arbetet når upp till en tillräcklig kvalitet för att bidra till en hållbar konsumtion och resurseffektiva kretslopp. Bedömningen är att åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig

omfattning för att målet ska kunna nås. Arbetet med flera etappmål är försenade eller går inte att bedöma. Det gäller bland annat etappmålet om att ta fram en processtruktur för att hantera hållbarhetsfrågor vid upphandling som är försenat. Utbildningsförvaltningens redovisning av arbetet med att bort material som kan misstänkas innehålla skadliga ämnen i kommunens förskolor är även bristfällig och här är en bedömning av etappmålet inte möjlig. Ett område som går i rätt riktning är arbetet med att minska klimat- och miljöpåverkan från kommunens livsmedelsinköp.

Övergripande åtgärder 2019 som bidrar till målet för fokusområdet

- Kultur och fritidsförvaltningen arbetar aktivt med att skapa hållbara konsumtionsmönster i sina verksamheter. Ett exempel på hur ett sådant tankesätt genomsyrat verksamheten är Torvalla sim- och sporthall som endast använder miljövänliga produkter.
- För att förbättra förutsättningarna för att nå målen i kemikalieplanen ingick kommun under 2019 medlemskap i Byggvarubedömningen, en icke vinstdrivande ekonomisk förening som bedömer och tillhandahåller information om hållbarhetsbedömda varor. De verktyg som medlemskapet ger tillgång till användes under 2019 främst av Tornberget. Tornberget ställer tydliga kemikaliekraav vid upphandling där målet är att få bort de skadligaste ämnena, så kallade utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen, i all verksamhet. Allt material som byggs in ska uppfylla kemikaliekraaven och dokumenteras i en loggbok för projektet för att underlätta framtida omhändertagande. Barn och unga är särskilt känsliga och extra viktiga att skydda från skadliga ämnen och Tornberget lägger särskild fokus på kemikaliefrågan vid byggnation av förskolor och skolor. Tornberget ställer även krav på materialhushållning, energihushållning och källsortering av allt restmaterial i sina projekt med syfte att främja en hållbar konsumtion och resurseffektiva kretslopp.
- Flera digitaliseringsprojekt pågår inom kommunens förvaltning vilket leder både till resurseffektivisering och till minskad miljöpåverkan. Bland annat har arbete pågått med att införa digital ansökan om ekonomiskt bistånd och för att

införa e-arkiv inom kommunen. Både projekten bedöms leda till minskad pappersförbrukning och till del även minskat resande.

4.2 Etappmål för fokusområdet

4.2.1 År 2018 har en processtruktur för att hantera hållbarhetsfrågor vid upphandling tagits fram. Vid varje upphandling används processtrukturen för att bestämma nivån på klimat- och miljökraven så att kommunens mål nås

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Målar för etappmålet var 2018. Åtgärder är påbörjade men fortsatta åtgärder behövs för att etappmålet ska kunna nås.

Åtgärder 2019

En analys har påbörjats av förutsättningar för en processtruktur som säkerställer att hållbarhetsdimensionen prövas och kravställs i relevant omfattning i kommunens upphandlingar. Ett seminarium har hållits inom Södertörnssamarbete om miljökrav i upphandlingar där kommunernas miljöstrateger och upphandlingschefer deltog samt representanter från SKL Kommentus och Upphandlingsmyndigheten. Det övergripande syftet med seminariet var erfarenhetsutbyte och att gemensamt försöka hitta ett arbetssätt för fortsatt och tydligare dialog kring hur kommunerna på Södertörn kan arbeta med miljökravställning i upphandling. Seminariet bekräftade behovet av ett utökat samarbete över kommungränserna vad gäller miljökravställning vid upphandling.

4.2.2 År 2018 begär kommunen information om innehåll av ämnen uppsatta på EUs kandidatförteckningen vid all upphandling av varor och kemiska produkter

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Målar för etappmålet var 2018 och målet bedöms inte nås. Etappmålet har prioriterats ned då åtgärder för att nå målet riskerar att innebära mycket betungande krav för potentiella anbudsgivare att hantera vid upphandling. Intentionen med etappmålet är att skadliga ämnen inte ska förekomma i upphandlade varor. Målets formulering styr däremot genomförandet på ett detaljerat sätt och en översyn bör

göras om målsättningen kan nås mer kostnadseffektivt genom en mer generell målformulering.

Åtgärder 2019

Åtgärder för att nå etappmålet är inte påbörjade.

4.2.3 År 2022 har kommunens förskolor tagit bort material som kan misstänkas innehålla skadliga ämnen

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Bedömning av etappmålet är inte möjlig då ansvarig förvaltning (utbildningsförvaltningen) inte har lämnat några uppgifter.

Indikatorn för etappmålet är andel förskolor som vidtagit åtgärder enligt handlingsplan (procent)

Åtgärder 2019

Ingen uppgift har redovisats.

4.2.4 År 2020 ska alla kommunala verksamheter sortera ut matavfall

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

I förra årets uppföljning gjordes bedömningen att etappmålet är nära att nås eller bedöms nås med något försenad tidplan. En uppdatering av bedömningen är inte möjlig då SRV Återvinning inte har lämnat några uppgifter inför årets uppföljning.

Indikator för etappmålet är andel kommunala verksamheter som sorterar ut matavfall (procent). 2018 var andelen 85 procent.

Åtgärder 2019

Ingen uppgift har redovisats.

4.2.5 År 2020 har andelen hushåll som sorterar matavfall ökat till minst 70 procent

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

I förra årets uppföljning gjordes bedömningen att etappmålet är nära att nås eller bedöms nås med något försenad tidplan. Den

övergripande trenden avseende sortering av matavfall var ökande från år till år, både vad gäller att ansluta sig till tjänster som förutsätter sortering och ökad mängd utsorterat matavfall. En uppdatering av bedömningen är inte möjlig då SRV Återvinning inte har lämnat några uppgifter inför årets uppföljning.

Indikator för etappmålet är andel hushåll som har möjlighet att sortera ut matavfall (procent). År 2018 hade 60% av flerbostadshusen och 62 % av småhusen någon form av sortering av matavfall.

Åtgärder 2019

SRV ansvarar för insamling av matavfall från hushållen. Ingen uppgift har redovisats.

4.2.6 År 2022 har klimat- och miljöpåverkan från kommunens livsmedelsinköp minskat. Andelen ekologiska livsmedel har ökat till 60 procent. All ren köttråvara som köps in är från djur uppfödda i enlighet med svensk djurskyddslagstiftning. Mängden inköpt kött, relativt antalet offentliga måltider, har minskat med 25 procent jämfört med år 2017.

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Åtgärder är påbörjade men inte i tillräcklig omfattning för att hela etappmålet ska kunna nås. Ett brett arbete pågår med att minska klimat- och miljöpåverkan från kommunens livsmedelsinköp.

Etappmålet innehåller flera delar och målvärdet bedöms kunna nås för flera delar, medan andra bedöms som svårare att nå.

Klimatpåverkan från kommunens livsmedelsinköp har minskat från 2,2 kg CO₂e (koldioxidekvivalenter) per kg inköpta livsmedel år 2017 till 2,0 kg CO₂e år 2019, en minskning på 10 procent.

Det finns tre indikatorer för etappmålet. Dessa är andel inköpta ekologiska livsmedel (procent, baserat på volym), andel inköpt ren köttråvara från djur uppfödda i enlighet med svensk djurskyddslagstiftning (procent) och mängden inköpt kött jämfört med år 2017 (procent). Indikatorerna är även beslutade som resultatindikator i Mål och budget 2019-2020.

Andel ekologiska inköp är oförändrad jämfört med 2018 och står kvar på 39 procent. De kommunala förskolorna utgör här ett föredöme då deras ekologiska inköp ligger på 53 procent. Volymen ekologiska inköp avseende frukt och grönt har däremot ökat med 5 procent

jämfört med 2018. Då den positiva trenden har avstannat krävs ytterligare åtgärder om målvärdet för 2022 ska kunna nås.

Andel inköp av köttråvara från djur uppfödda i enlighet med svensk djurskyddslagstiftning har ökat kraftigt under året från 41 procent 2018 till 76 procent 2019. Bakgrunden till ökningen är kommunens nya ramavtal för livsmedel som innehåller en större andel ekologiska livsmedel, vegetabiliska proteiner och livsmedel producerade i Sverige. Den totala mängden inköpt kött har minskat med 10 procent sedan 2017.

Åtgärder 2019

- Ett brett arbete pågår med att minska klimat- och miljöpåverkan från den offentliga måltiden och stöd och kompetensutveckling ges till de offentliga köken att minska måltidernas klimatpåverkan, bland annat genom att en inspirationsmeny som innehåller klimatberäkningar (CO₂e per portion) delges köken i förskola och skola.
- Samtliga kommunala förskolor arbetar sockersmart.

5 Kommunikation och samverkan

5.1 Övergripande mål

Alla som bor och verkar i Haninge kan göra klimat- och miljösmarta val som bidrar till en hållbar utveckling.

Övergripande åtgärder 2019 som bidrar till målet

- En mängd olika aktiviteter har genomförts under året för att inspirera medborgare i Haninge kommun att göra klimat- och miljösmarta val som bidrar till en hållbar utveckling.
- Kultur- och fritidsförvaltningen har genom Miljöverkstan fortsatt med sitt uppdrag att erbjuda aktiviteter och kurser där deltagarna ges exempel på en mer hållbar livsstil. Verksamheterna riktar sig både mot skolklasser och mot allmänheten.
- Social- och äldreförvaltningen förmedlar information till kunderna om bland annat klimatsmart agerande och sopsortering vid de förebyggande hembesök till äldre som genomförs.

- Kommunen erbjuder rådgivning i energifrågor till små- och medelstora företag, organisationer och privatpersoner genom den kommunala energi- och klimatrådgivningen. De vanligaste frågeställningarna handlar om solceller och uppvärmning. Energi- och klimatrådgivningen har även erbjudit skolklasser i åk 4-9 att kostnadsfritt besöka utställningen Spelet om energin på Tekniska museet och under 2019 besökte sju skolklasser museet.
- 2019 avslutades energi- och klimatrådgivningens projekt ”Coacher för energi och klimat” som pågått sedan 2017. Projektet har syftat till att minska energiförbrukning hos små och medelstora företag genom rådgivning där målgrupperna har varit restauranger, verkstäder, förskolor, ridskolor samt kultur- och idrottsföreningar.

5.2 Etappmål

5.2.1 År 2022 har kommuninvånarnas nöjdhet med kommunens miljöarbete ökat

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Indikator för etappmålet är kommuninvånarnas nöjdhet med kommunens miljöarbete (NMI, nöjd medborgarindex) och mätningar genomförs vartannat år. NMI för miljöarbetet var 51 i 2019 års mätning, viket är något lägre än 2017 då NMI var 56. Svarsfrekvens är rätt låg och felmarginalen bedöms till $-+3,5$. Det innebär att NMI för 2019 ligger mellan 47,5 och 54,5 så förändringen ligger inom felmarginalen. Genomsnittet för samtliga kommuner som är med är 54, vilket innebär att Haninge inte är säkerställt högre eller lägre än snittet.

5.2.2 År 2020 har utsläppen av växthusgaser i Haninge minskat med 40 procent jämfört med 1990. År 2030 har utsläppen minskat med 63 procent jämfört med 1990. Senast år 2045 sker inga nettoutsläpp

Bedömning av möjligheten att nå etappmålet

Etappmålet har tre olika måldatum och målnivåer. Målnivån för 2020 är redan uppnådd. Målnivån för 2030 bedöms nås om nuvarande

utveckling fortsätter. För målnivån 2045 går måluppfyllelse inte att bedöma i nuläget.

Indikator för etappmålet är utsläpp av växthusgaser jämfört med 1990 (förändring i procent). År 2017 hade utsläppen minskat med 41 procent jämfört med 1990. Utsläppen har minskat varje år sedan 2010 och trenden visar på en ökande minskningstakt. Mellan 2016-2017 minskade utsläppen med 12 procent, vilket är den högsta årliga minskningen.

Åtgärder 2019

Flera av de åtgärder som beskrivits i detta dokument bidrar till att minska utsläppen av växthusgaser. Åtgärderna finns främst inom fokusområdet Fossilmfria resor och transporter, men även för etappmålet om energianvändning under fokusområdet Hållbar stadsutveckling och för etappmålet om klimat- och miljöpåverkan från kommunens livsmedelsinköp under fokusområdet Hållbar konsumtion och resurseffektiva kretslopp